

Miljana Jakovljević*

ULOGA POČASNIH KONZULA U PROMOCIJI KULTURE

U poslednje vreme, pozicija počasnih konzula je u fazi razvoja. Države imenuju na desetine i stotine njih. Ipak, deluje da za promociju kulture su pre svega angažovane ambasade. Države kao da nisu prepoznale, a još manje iskoristile njihove mogućnosti i domete. Neki i sami preuzimaju inicijativu, vođeni unutrašnjim osećajem, no te aktivnosti su uglavnom sporadične, nekoordinirane i sa upitnim rezultatima. U ovom radu se može naći analiza trenutne situacije. Njihova pozicija, kao deo strategije kulturne diplomatije, kao i mogućnosti u areni međunarodnih kulturnih odnosa će biti prezentovane. Mogu figurirati medijumom u promovisanju kulture jednog naroda drugom, čak i menjati spram potrebe ulogu od nedržavnog aktera, do predstavnika države. Uviđanje skrivenog potencijala i iskorišćavanje istog može obezbediti veće prisustvo kulture što pak vodi i većoj bezbednosti, celokupnoj boljoj slici države, odnosno sveukupno pomoći javnoj diplomatiji.

Ključne reči: *Počasni konzuli. – Promocija. – Kultura. – Kulturna diplomatija. – Međunarodni kulturni odnosi.*

1. UVOD

Posmatrajući globalno, primetan je trend rasta broja predstavnika počasnih konzula.¹ Toliko da se čak postavlja i pitanje da li će jednog dana oni posedovati veću diplomatsku moć u poređenju sa tradicionalnom diplomatijom ambasada i drugih predstavnika države „višeg ranga“. Iako su još uvek glamur i visoko društvo rezervisani za diplomate, počasni konzuli su sve više, ako ne redovni, onda svakako rado viđeni gosti. Međutim, postoji i duboko ukorenjeno nepoverenje,

* Autorka je doktorand Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, *miljana.jakovljevic@gmail.com* (Republika Srbija)

1 The Economist, „Honorary consuls – a booming trade“, <https://www.diplomacy.edu/blog/honorary-consuls-booming-trade>, 30.9.2021.

te oprez država prema ovim licima, gde nakon ozbiljnog vaganja interesa i kada odluče da ih angažuju uglavnom im poveravaju manje odgovorne zadatke (uopšteno govoreći sa izuzetkom vanrednih situacija). U delu rada akcenat će biti stavljen i na sam njihov položaj utvrđen Bečkom konvencijom o konzularnim odnosima. Isti je relevantan iz razloga razumevanja njihovog rada skopčanog sa kulturom. Ovo je ujedno bio i jedan od motiva da se težište na momenat „prebaci“ i na korelaciju kulturne diplomatije i međunarodnih kulturnih odnosa. U ovom kontekstu sama se nametnula neophodnost analize trenutnog stanja, identifikovanja mogućnosti, izazova, pitanje pozicioniranja, odnosno integrisanja počasnih konzula na mapu kulturne diplomatije i uopšte uzev međunarodnih kulturnih odnosa.

Kultura je i u lingvistici pojam sa semantički širim značenjem, čega su i sami kulturolozi svesni.² Pod nju se podvode sjaj pozorišnih premijera, koncerti duhovne muzike, filmski festivali, vrhunska dela velikana ljudske misli, pa čak i oglasi koji pozivaju na promocije, izložbe, predstave.³ Upravo na to se i misli u ovom radu kada se govori o promociji. Polazim od premise da potencijal počasnih konzula na polju promocije kulture nije adekvatno iskorišćen od strane država koje su ih postavile, a da oni sami preuzimaju inicijativu spram svojih ličnih pobuda.

Ukoliko je istinu zborio Vilijem Malok kada je rekao da „kultura nije zamena za život, nego ključ života“⁴, onda je treba tako i shvatiti, pa i predstaviti.

2. POČASNI KONZULI: OD ZAČETAKA DO BEČKE KONVENCIJE O KONZULARNIM ODNOSIMA

Istorijski gledano, neki autori nalaze korene ove ustanove još u antičkom dobu, u staroj Grčkoj. Smatra se da su magistrati, odnosno sudije trgovačkog suda, imenovane od strane starih Grka, sa prebivalištem

2 N. Vasić, N. Đurica, „Ambasade i kulturna diplomatija Republike Srbije: mreža kulturnih kutaka u viziji i mogućoj spoljnopolitičkoj strategiji“, *Kulturno i istorijsko nasleđe Srbije u svetu*, 2018, 135.

3 M. Dragičević Šešić, *Kultura-menadžment, animacija, marketing*, CLIO, Beograd 2011, 1.

4 *Velika enciklopedija aforizama*, Zagreb 1978, 257.

u Egiptu bili preteča ove ustanove danas. Oni su imali ulogu da sude međusobne sporove na osnovu sopstvenih zakona. Sa druge strane u samoj Grčkoj su postojala lica koja su posredovala u pravnim i političkim sporovima između stranaca i lokalnih vlasti.⁵ Srednji vek je ipak period za koji se svi autori slažu da se mogu naći prvi pravi koreni modernih konzula. Ekonomski interesi su postali pogođeni primenom različitih pravnih sistema i civilizacija.⁶ Nakon krstaških ratova režim kapitulacije doprinosi ekspanziji. U pitanju su bili ugovori evropskih država sa nehrišćanskim državama u Severnoj Africi i na Istoku, po čijem osnovu su Evropljani u tim zemljama imali privilegovan položaj. Savremena klasifikacija na počasne i karijerne konzule, izvršena je u XIX veku.⁷ Još tada im je dodeljen status predstavnika države „drugog reda“, odnosno manjeg značaja. Isti se do danas zadržao, bez obzira što je popularnost pozicije porasla, kao i značaj i uloga koju imaju.

Konkretne podatke o njihovom doprinosu u promociji kulture iz bilo kog od navedenih perioda ni nemamo. Niti se može to izmeriti. Prosto, ono što danas podrazumevamo pod promocijom kulture, odnosno međunarodnim kulturnim odnosima tvorevina je našeg, modernog doba. Ne treba pre nagliti pa zaključiti da nisu bili zaslužni za povezivanje naroda i nacija u tom periodu, te otvaranje vrata ka nečem novom, do tad nepoznatom, egzotičnom, možda čak malo i mističnom. Ali s obzirom na način života i prioritete tadašnjeg čoveka, opstanak i trgovina su bili na prvom mestu, a spram toga i zadaci konzula. Svako ponaosob se trudio da nađe svoje mesto pod Suncem, često je druge narode držao za primitivne, ali se nije libio da koristi proizvode iz dalekih zemalja, smatrajući iz luksuzom. Istina, navedeni su uglavnom bili rezervisani za više slojeve društva i oslikavali su prestiž i preimućstvo pripadnika tih klasa. Vremenom, uporedom sa razvojem ove ustanove i veze su jačale, kolektivna svest je rasla, mišljenje se menjalo, a tolerancija prema drugim kulturama i interesovanje su napredovali.

Počasni konzuli su danas odveć specifičnog statusa. Za razumevanje njihove uloge u promociji kulture neophodno je ukratko približiti i njihove privilegije, imunitete, pa i dodeljene dužnosti, a sve radi ka-

5 Vid. M. Nikolić, „Uloga i značaj počasnih konzula“, *Kultura polisa* XIII:31/2016, 382.

6 B. Milisavljević, M. Novaković, *Imuniteti u međunarodnom pravu*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2020, 75.

7 Vid.: M. Nikolić, *op. cit.*, 382.

snijeg boljeg njihovog pozicioniranja, odnosno razumevanja položaja i mogućnosti. Gledajući unazad taj vekovni razvoj i deluje da je Bečka konvencija o konzularnim odnosima spram toga, tek nedavno, 1963. godine doneta, da bi 1967. godine stupila na snagu. Pravni je akt što ne samo da predstavlja osnovu za ostale akte donete od strane država, nego je trenutno i jedini u kome se na ovakav način mogu naći obrađena rešenja ove ustanove. Potvrđena od strane 180 ugovornica, gotovo je univerzalno prihvaćena.⁸ Na samom početku Konvencije vidimo da je potvrđena pređašnja klasifikacija na karijerne i počasne konzule.⁹ Šta više i sam Satov je istakao da Bečka konvencija nije poboljšala status počasnih konzula i njihovih radnih mesta u odnosu na međunarodno običajno pravo.¹⁰ Počasni konzuli mogu biti i predmet ugovora kojima države bliže uređuju međusobne odnose. Dalje, odredbe o njima mogu se naći i u zakonima, podzakonskim aktima, pa i instrukcijima, koje se razlikuju kako od jedne do druge države, tako i od jednog do drugog predstavnika. Naime, u zavisnosti od svojih trenutnih interesa, država će svojim predstavnicima davati različite smernice spram zemlje naimenovanja, klime koja vlada u njoj, okolnosti, postojećih problema za rešavanje, ciljeva, itd. Sve ovo naravno pod pretpostavkom da je država uopšte i odlučila da angažuje ova lica, odnosno da primi stranog predstavnika.¹¹

Državljanstvo počasnih konzula nije gore pomenutom konvencijom bliže uređeno. Mogu biti državljani kako države prijema, tako i države naimenovanja. Ovo drugo je vremenom postalo popularno, jer su tim putem smanjene šanse da dođe do mogućeg sukoba interesa, dok je kontrola države povećana.¹² Što je pak opet jedan od glavnih motiva da se biraju i iz redova iseljenika. Jednako je zanimljivo i to da sama Bečka konvencija se nije posebno izjasnila o sužavanju funkcija ovih konzularnih predstavnika u odnosu na karijerne konzule. Stoga,

8 United Nations Treaty Collection, Status of Treaties: Vienna Convention on Consular Relations, https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsq_no=III-6&chapter=3, 08.03.2021.

9 Bečka konvencija o konzularnim odnosima, *UN Treaty Series Vol. 596*, čl. 1 st. 2.

10 E. Satou, *Diplomatska praksa*, (ur. Ser Ajvor Roberts), Beograd 2009, 273.

11 Bečka konvencija o konzularnim odnosima, *UN Treaty Series Vol. 596*, čl. 68.

12 K. Veski, T. Kerikmäe, „Competence of The Honorary Consul as An Administrative Body Based On Estonian Example“, https://publicaciones.eafit.edu.co/index.php/ejil/article/download/2465/2362?inline=1#_ftn4, 10.3.2021.

počasni konzuli rade u interesu kako države sa čije strane su naime-novane, tako i njenih građana, a promovišu pored kulture i sport, nauku, turizam, privredu zemlje i sa ciljem da je učine atraktivnijom za strane investitore. Zapravo deluje da se najviše trude da doprinesu na prvom mestu ekonomiji, pa da pruže neophodne usluge građanima, pa tek nakon toga na red dolazi predstavljanje zemlje. Kultura se čini da je, kako će se i videti u narednim redovima, tek površno zastupljena. U svakom slučaju, za svoj rad u velikoj većini slučajeva i nisu plaćeni, ili je pak naknada koju primaju simbolična, nekad tek tolika da pokrije osnovne troškove obavljanja te službe. „Nagrađeni“ su sa određenim privilegijama i imunitetima (manjeg obima nego kod ostalih predstavnika države), no istina je da su one čisto tu da bi im olakšale aktivnosti i ispunjavanje zadataka. Ovakav „aranžman“ ima svoje prednosti i mane, a naširoko se koristi ne samo od strane manjih, ekonomski možda slabijih država, već i od onih naprednijih.

3. POČASNI KONZULI KAO GLOBALNI TREND

Kako je već napomenuto, u svetu iz godine u godine raste broj predstavništava počasnih konzula. Brojevi mogu da osciliraju, ali procena je da danas u svetu postoji oko 20 000 počasnih konzula.¹³ Ukoliko je ranije možda i bilo teže državama da pronađu odgovarajuće lice, danas je to gotovo stvar prestiža, a poslovni ljudi se utrkuju i prijavljuju čak na liste čekanja da bi mogli predstavljati određene države. Iako imaju dodatne obaveze pored svog osnovnog posla, ovo naimenovanje je za njih jedan stepenik više na društvenoj lestvici, što se pak pozitivno i odražava i na biznis koji vode. Ne bi bilo zgoroga ni naglasiti, da su postavljeni uglavnom u udaljenijim delovima zemlje, odnosno gradovima gde ne postoji već ambasada države slanja, niti generalni konzulat. Razlog tome je u ispunjavanju potreba države za boljom pokrivenosti teritorije, mogućnosti pružanja usluga i zaštite građana, te predstavljanja i u oblastima do kojih bi teže doprli službenici ambasada. Ovu ideju je možda najbolje i oslikala u jednom od svojih govora Sekretarka SAD-a Kondoliza Rajs. Svojevremeno je izjavila da transformisanje diplomatije zahteva da se pomeri diplomatsko prisu-

13 K. D. Stringer, „Think global, Act local: Honorary Consuls in a Transforming Diplomatic World“, *Discussion Papers in Diplomacy*, Netherlands Institute for International Relations ‘Clingendael’ 2007, 5.

stvo sa prestonica u inostranstvu i što više raširi po samim zemljama. Podvukla je neophodnost rada na domaćim reformama u prvim linijama, kao i iza zatvorenih vrata u stranim ministarstvima. Istakla je i da u svetu postoji čak 200 gradova preko milion stanovnika gde SAD nemaju predstavnike.¹⁴

Konzularna diplomatija ima sve veći značaj u globalizovanom svetu i ekonomiji, a može se čak uzdići i kao značajnija komponenta diplomatske moći u poređenju sa tradicionalnom diplomatijom koju ambasade praktikuju.¹⁵ Pre svega, konzuli opšte sa lokalnim organima vlasti u konzularnom području (policija, bolnice, zatvori, sudovi...), te rešavaju uglavnom tekuće probleme svojih državljana koji su se tu zatekli ili su tu nastanjeni.¹⁶ Što bi značilo da u ovom našem slučaju mogu opštiti sa svim pomenutim organima, pa i šire, ustanovama kulture, muzejima, lokalnim nevladinim sektorom, pojedincima, firmama, itd. Sve u zavisnosti od toga kakav program treba sprovesti, odnosno u kom smeru akcije teku radi ostvarivanja interesa države i praćenja strategije njene kulturne diplomatije. S tim u vezi treba podvući i sledeće-konzulati se uspostavljaju tamo gde postoji potreba uz saglasnost države prijema. Diplomata može i da obavlja konzularne poslove, dok to nije slučaj sa konzulom.¹⁷ Dakle, počasne konzule možemo posmatrati pre kao operative, koji izvršavaju zacrtano, nego kao nekog ko će učestvovati u krojenju kulturnih odnosa, te diktirati smer kretanja istih.

Satov je primetio da ova lica mogu biti manje privržena državi za koju rade, tako da treba dobro odmeriti odnos između interesa države koja ih postavlja i činjenice da prilikom obavljanja svojih dužnosti uživaju znatno niži stepen zaštite i imuniteta.¹⁸ Svakako čim je došlo uopšte do postavljanja ovih lica, nesumnjivo je da su države zaključile da imaju veću dobit nego što je uloženo. Šta više, oko 20 000 puta su izvagale svoje interese i prevagnule su pozitivne strane ustanove počasnih konzula. Upečatljivi su i podaci jednog istraživanja gde se navodi da Švedska ima trenutno oko 400 počasnih konzula,¹⁹ Nemačka


14 Secretary C. Rice, „Transformational Diplomacy“, <https://2001-2009.state.gov/secretary/rm/2006/59306.htm>, 25.3.2021.

15 K. D. Stringer, *op. cit.*, 1.

16 B. Milisavljević, M. Novaković, *op. cit.*, 74.

17 *Ibid.*

18 Satou: *Diplomatska praksa*, *op. cit.*, 273.

19 M. Van Het Loo *et al.*, *International Review of Consular Services*, Rand Eu  2/2005, 60.

345,²⁰ Holandija oko 360,²¹ Francuska čak ima jedan generalni počasni konzulat,²² itd. Zanimljiv je i podatak da Francuska i Nemačka u skladu sa dogovorom između ministarstava spoljnih poslova imaju 6 zajedničkih počasnih konzula-po 2 u Australiji i Panami, a po jednog u Bugarskoj i Papua Novoj Gvineji.²³

Jasne su tendencije razvijenih zemalja ka angažovanju sve većeg broja predstavnika države ove vrste sa zadatkom da budu na prvim linijama „fronta“, u kontaktu sa lokalnim organima, domaćim stanovništvom dalekih gradova. Deluje da tim putem na „mala vrata“ uvode promene i privikavaju ljude na ono što se sa druge strane dogovara u velikim krugovima moći. Bez obzira na ono predviđeno normama počasni konzuli ipak imaju i veće mogućnosti da promovišu kulturu jednog naroda. Baš tu gde jesu. Retkima se pruža ovakva prilika. Otvorena im je mogućnost da rade kao deo sistema mnogo većeg od sebe samog u cilju sprovođenja i ostvarenja strategije kulturne diplomatije jedne zemlje. I to iste te kulturne diplomatije, koja se pak kroji spram, a i paralelno sa drugim planovima u cilju njihovog sprovođenja. Na gore prikazanom slučaju Francuske i Nemačke se mogu čak angažovati na zajedničkom projektu ove dve zemlje, te na taj način doprineti širenju svesti o obe kulture. Što nije teško ni zamisliti-saradnja na zajedničkim poduhvatima je od ranije potvrđena kao uspešna, a najbolji primer za to je zajednički kanal Arte fokusiran na kulturni sadržaj. Sa druge strane, paralelno, kao fizička lica, mogu i samoinicijativno, neopterećeni planovima države, promovisati kulturu, pod uslovom da su im akcije dostojne njihovog položaja.

4. KULTURNA DIPLOMATIJA I/ILI MEĐUNARODNI KULTURNI ODNOSI

U praksi nikako nije jednostavno postići adekvatan nivo promocije kulture. Šta više da bi se došlo do nekog rezultata, potrebna je i izuzetno organizovana, kroz generacije usavršavana akcija. Kao što su određeni moćni italijanski gradovi između 1500. i 1700. u potpunosti iskoristili kulturu kao instrument moći, Francuska je primenila istu

20 M. Van Het Loo *et al.*, *op. cit.*, 35.

21 *Ibid.*, 46.

22 *Ibid.*, 24.

23 *Ibid.*, 25.

politiku.²⁴ U tom pogledu igra i ulogu modela, jer je prva u svetu razvila niz državnih kulturnih institucija, odnosno oformila ad hoc administraciju manjih razmera u Parizu.²⁵ Prve klice znanja o zemlji, narodu i kulturi, posađene su u srca i umove naroda Evrope, Azije i Afrike, krajem devetnaestog i početkom dvadesetog veka, kasnije su se razvile u znatiželju, naklonost, simpatije. Brušenje veština je bilo neophodno, utvrđivanje šta donosi kakve rezultate, kao i da li ih donosi uopšte. Pre ovakve organizovane usmerene državne akcije su samo privatna lica i institucije pružali znanja i veštine, poput Karla Lamprehta u Nemačkoj, Pjera Fonsena u Francuskoj ili pak Amerika Kastru u Španiji.²⁶

Tu je možda i koren zabune koja se javlja kada je reč o kulturnoj diplomatiji, tako i međunarodnim kulturnim odnosima u užem smislu (imajući u vidu da ako ovaj pojam široko tumačimo on može obuhvatiti i kulturnu diplomatiju). Da bi konfuzija bila izbegnuta potrebno je prvo ukazati na distinkciju. Kulturna diplomatija stricto sensu isključivo je vođena interesima države i njenom praksom, dok su kulturni odnosi više vođeni idealima, nego interesima, te naširoko održavani akcijama nedržavnih aktera.²⁷ Preplitanja naravno da postoje. Često se dešava da pojedinci, odnosno neka nevladina organizacija preuzme inicijativu i pokrene određeni program, da bi kasnije, kada pokaže rezultate to bilo preuzeto i uvršteno u zvaničnu akciju. Šta više zabuni može doprineti i pojava na tlu same Unije da gradovi, odnosno regije, preuzimaju sve veću inicijativu i imaju aktivniju ulogu u međunarodnoj kulturnoj saradnji.²⁸ Trude se da povećaju prepoznatljivost svojih specifičnosti u inostranstvu, ali i da stvore sliku o sebi kao autonomnom entitetu, u okviru ili češće, u suprotnosti sa državom čiji su deo, odnosno nacionalnom vladom.²⁹ Primera za ovo ima naravno i van „starog kontinenta“. Teksas, bez obzira na to što je deo federacije, sebe je uvek posmatrao odvojeno, pa čak se i označava kao „usamljena zvezda“. Praktično, stvorena je situacija da van agende kulturne politike jedne zemlje, deluju i drugi entiteti.

24 F. Šobe, L. Marten, *Međunarodni kulturni odnosi*, CLIO, Beograd 2014, 130.

25 *Ibid.*, 129.

26 *Ibid.*

27 I. Ang, Y. R. Isar, P. Mar, "Cultural diplomacy: beyond the national interest?", *International Journal of Cultural Politics* 11:4/2015, 26.02.2021.

28 D. Klaic, *Mobility of imagination-A companion guide to international cultural cooperation*, CEU Press, Budapest 2007, 43.

29 *Ibid.*

Ne čude moguće nedoumice, no iz tog razloga je bitno podvući da se koncept kulturne diplomatije odnosi na razmenu ideja, informacija, umetnosti i drugih aspekata kulture između nacija radi poboljšanja međusobnog razumevanja. Isto tako, ovo može biti nekad jednosmerno, a ne samo razmena, u slučajevima kada jedna nacija koncentriše svoje napore u promovisanju svog jezika, objašnjavanju politike koju vodi i svojih stanovišta, odnosno „pričanja svoje priče“ ostatku sveta.³⁰ Jednosmerno promovisanje pored stvaranja odgovarajuće slike o svojoj naciji kod ostatka sveta, može da bude i rezultat različitih situacija-primera radi čak i kada postoji želja za konkretnom razmenom, ponekad druga država nema dovoljno sredstava, razvijenu svoju strategiju, fokusirana je na druge elemente javne diplomatije, itd.

Kako uplivi stranih kultura nisu uvek posledica kulturne diplomatije, do pojedinaca često dolaze i segmenti stranih kultura-rezultata rada i drugih aktera međunarodnih kulturnih odnosa. Njihove akcije su delom posledice ideala i plemenitih unutrašnjih pobuda. Neki od njih su delom potaknuti i šansom za profesionalnim razvojem, drugi vođeni i ekonomskim motivima, dok organizacije ciljaju na prestiž u matičnoj državi.³¹ Nesumnjivo je da su za politiku bitni brzi rezultati, ali takva rešenja nisu često najbolja. Proces je ipak ključan. Konzistentnost ponekad manjka u kulturnoj diplomatiji, a u datim trenucima njene nedostatke mogu nadomestiti upravo oni nošeni svojim ličnim razlozima. Podsećanja radi, striktno gledajući nedržavni akteri su nevladine organizacije, korporacije i međuvladine organizacije, no ova definicija može biti i šire tumačena te uključiti i pojedince, formalne i neformalne nevladine entitete (pr. univerzitete, neformalne zajednice) koje posluju na međunarodnom nivou i relevantni su za javnu diplomatiju.³² Kroz zajedničku saradnju profesionalci iz oblasti kulture unapređuju svoja znanja i međusobno razumevanje, dele to sa svojom publikom koja pak zauzvrat profitira od raznovrsnije kulturne ponude, boljeg kvaliteta i inovacija zahvaljujući međunarodnim projektima, događajima i programima.³³

30 M. Cummings, "Cultural diplomacy and the United States government: a survey", *Cultural Diplomacy Research Series* Washington 2003, 1.

31 D. Klaić, *op. cit.*, 39–40.

32 Vid. K. Ayhan, G. Lee, „Why Do We Need Non-state Actors in Public Diplomacy?: Theoretical Discussion of Relational, Networked and Collaborative Public Diplomacy“, *Journal of International and Area Studies* 22:1/2015, 56.

33 D. Klaić, *op. cit.*, 47.



5. POČASNI KONZULI KAO DEO STRATEGIJE KULTURNE DIPLOMATIJE JEDNE ZEMLJE

Sudeći po izveštaju iz 2005. godine Savetodavne komisije o javnoj diplomatiji Sjedinjenih Američkih Država (SAD) kulturna diplomatija je navedena kao noseći stub čitave javne diplomatije. Razlog je što se kroz kulturne aktivnosti ideja nacije o sebi samoj najbolje prenosi.³⁴ Svako polazi od sopstvenog znanja i iskustva, te je za međusobno razumevanje krucijalno da jedan narod sam za sebe podvuče šta smatra bitnim, odnosno kako se doživljava. Dojmljivo je i stanovište izneto u pomenutom izveštaju da se pomoću kulturne diplomatije povećava i nacionalna sigurnost na suptilan, širokog spektra i održiv način.³⁵ No, izazov je održati je i u vreme mira, jer tada može doći do opadanja interesovanja i volje, a konzistentnost jedan od uslova uspeha.³⁶ Jednako bitno jeste i solidna institucionalna baza, utemeljena u zakonodavstvu, a snažno podržana sa vrha.³⁷ Posvećenost istom cilju kroz generacije, polazeći od onog zajedničkog sa narodom kod koga se promovišu ideje nacije.³⁸

Sumiranjem rečenog vidimo da bi i akcije počasnih konzula trebalo da budu u smeru prenošenja ideje nacije o sebi samoj, sa konstantom u vidu interesovanja, volje, truda, kroz generacije, sa solidnom institucionalnom bazom, korenima u zakonodavstvu, odnosno pravnim propisima, a podržane od strane vrha države. Izazovno zvuči postizanje nabrojanog, posebno kada se imamo na umu gore bliže objašnjeni rang ovih lica u odnosu na ostale svoje kolege. Tome doprinosi i činjenica

34 US Department of State, Report of the advisory committee on cultural diplomacy: *Cultural diplomacy: the linchpin of public diplomacy*, <https://2009-2017.state.gov/pdcommission/reports/54256.htm#:~:text=Cultural%20diplomacy%20is%20the%20linchpin,of%20itself%20is%20best%20represented.&text=This%20view%20diminishes%20our%20ability,hope%20for%20oppressed%20peoples%20everywhere>, 27.2.2021.

35 *Ibid.*

36 M. Cummings, *op. cit.*, 13-14.

37 *Ibid.*

38 US Department of State, Report of the advisory committee on cultural diplomacy: *Cultural diplomacy: the linchpin of public diplomacy*, <https://2009-2017.state.gov/pdcommission/reports/54256.htm#:~:text=Cultural%20diplomacy%20is%20the%20linchpin,of%20itself%20is%20best%20represented.&text=This%20view%20diminishes%20our%20ability,hope%20for%20oppressed%20peoples%20everywhere>, 27.2.2021.

da ih čak ni zemlje lideri i primeri izvrsne kulturne diplomatije u svetu nisu uvrstile u svoju agendu. Očigledno da ih još uvek smatraju sprovednima, bez obzira na potencijal koji u sebi kriju.

U izveštajima SAD-a se mogu naći informacije samo o radu ambasada, te brizi o manjku sredstava za kulturne programe i kako su uglavnom po tom pitanju prepuštene same sebi. Šta više, na kraju izveštaja jedna od prvih preporuka je veće ulaganje u finansijskom i kadrovskom smislu u pogledu kulturne diplomatije.³⁹ Francuska deli finansijsku nevolju⁴⁰ i čak podvlači neophodnost jačanja veza agencija i svoje diplomatsko-konzularne mreže.⁴¹ Problem održavanja veza na neki način i sama sebi uzrokuje s obzirom da ima fleksibilnu strukturu konzularne mreže, postavlja i ukida privremena predstavništva u skladu sa potrebama građana u inostranstvu.⁴² Ukoliko upravo ta ista konzularna predstavništva upravljaju sredstvima namenjenim finansiranju kulturnih događaja organizovanih od strane udruženja i nevladinih organizacija⁴³ manjak konzistencije je lako uočljiv. Izveštaj Departmana spoljnih poslova i trgovine Irske pominje počasne konzule, no samo kratko navodi da njih gotovo stotinak pomaže širom sveta građanima, prilikom promovisanja trgovine, ostvarivanja akcija utvrđene spoljne politike.⁴⁴ Organizovanje kulturnih događaja jedno je od ključnih aspekata njihovog konzularnog posla, radi jačanja „Irskog brenda“ u inostranstvu, ali to je poverila ambasadama.⁴⁵

Na primeru Japana se primećuje da u zadnjih nekoliko godina, pa sve do poslednje Diplomatske Plave Knjige 2020 (godišnji javni izveštaji Ministarstva spoljnih poslova) se počasni konzuli ni ne pominju, a kamoli njihov rad vezan za kulturu.⁴⁶ Šta više, u ovom poslednjem

39 *Ibid.*

40 P. Lane, *French scientific and cultural diplomacy*, Liverpool University Press, Liverpool 2013, 5.

41 P. Lane, *op. cit.*, 21.

42 S. Hoorens *et al.*, *Die Nederlanders kom je ook overal tegen“ Consular services to citizens abroad: insights from an international comparative study*, RAND Corporation 2019, 9.

43 S. Hoorens *et al.*, *op. cit.*, 29.

44 Department of Foreign Affairs and Trade, 2018 Annual Report, <https://www.dfa.ie/media/dfa/aboutus/annualreport2018/DFAT-Annual-Report-2018.pdf>, 34, 21.3.2021.

45 S. Hoorens *et al.*, *op. cit.*, 29.

46 Ministry of foreign affairs of Japan, Diplomatic Bluebook, <https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/index.html>, 14.3.2021.

izveštaju prednost je data čak ulozi intelektualaca u diplomatiji. Odista zanimljivo, posebno kada se ima u vidu da su i počasni konzuli uspešni, renomirani poslovni ljudi koji obavljaju poslove iz oblasti kulture po nalogu ambasada. Da bi njihov rad i dospeo u ovu knjigu trebalo bi da bude dovoljno relevantan, a da bi došlo do toga same ambasade, odnosno samo ministarstvo treba da im da više prostora za manevrisanje. Čini se da njihov potencijal na ovom polju nije prepoznat, a da imajući u vidu kulturu iz koje potiču, stidljivi su i po pitanju preuzimanja inicijative.

Diplomatski Beli Papir-godišnji izveštaj Ministarstva spoljnih poslova Koreje, takođe ne sadrži ni jedan red o ulozi počasnih konzula u promociji kulture.⁴⁷ Ipak, nadu rađa tradicija Južne Koreje duža više od deceniju. Ona se ogleda u radionicama organizovanim za njene počasne konzule gde između ostalog imaju priliku i da učestvuju u programima kroz koje iz prve ruke mogu da iskuse korejsku kulturu i nauče nešto o njoj, kako bi kasnije mogli da je bolje i promovišu.⁴⁸ Deluje da ih ni vlasti Koreje ne polažu mnogo na njih, čim ih ni ne smatraju dovoljno vrednim faktorom da njihov rad uđe u izveštaje ove vrste. Pored Koreje i Mađarska organizuje redovne konferencije za svoje počasne konzule, gde se mogu u Budimpešti jednom godišnje okupiti. Jedna od retkih zemalja koja omogućava da se počasni konzuli usavršavaju jeste Velika Britanija. Ona im pruža priliku da pohađaju gotovo sve iste obuke kao i predstavnici „višeg“ ranga, no sa druge strane nigde ne navodi da li su i koliko one posvećene podučavanju promocije kulture.⁴⁹

Sa druge strane često su zakonima, odnosno određenim podzakonskim aktima počasni konzuli obavezani da podnose izveštaje kvartalne tj. godišnje izveštaje. U njima iznose svoje aktivnosti tokom pret-

47 Ministry of foreign affairs of the Republic of Korea, Diplomatic White Paper, http://www.mofa.go.kr/eng/brd/m_5684/list.do, 14.03.2021.

48 Vid.: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Korea, *10th Workshop for Honorary Consuls of Republic of Korea Takes Place* (Press release), http://www.mofa.go.kr/eng/brd/m_5676/view.do?seq=320788&srchFr=&srchTo=&srchWord=&srchTp=&multi_itm_seq=0&itm_seq_1=0&itm_seq_2=0&company_cd=&company_nm=, 14.3.2021.

49 Government Response to the House of Commons Foreign Affairs Committee's Fifth Report of Session 2014–15 (HC516) FCO Consular Services, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/396797/46144_Cm_8994_Accessible.pdf, 25.03.2021.

hodnog perioda na svim poljima. Pored pitanja administracije u smislu registracije smrti, rođenja, brakova, procesa naturalizacije, notarskih poslova, pomoći državljanima, davanja informacija, itd., zabeleženo je i prisustvo događajima i sastancima, a u nekima se mogu naći i finansijski podaci.

Godišnji izveštaji počasnog konzula Republike Mađarske u Minesoti Čile Grauzer navode i podatak da volonterski rad uzima 15–20 sati mesečno, dok prijavljeni prihodi predstavljaju tek deseti deo rashoda za obavljanje ove funkcije. U skladu sa tim je i rad na promociji kulture ove zemlje. Reklo bi se da se isti sastoji u proslavama nacionalnih praznika, održavanju koncerta, promocije knjige, plesnih predstava, Festivala žetve.⁵⁰ Zanimljivo je i to da na primer, tokom 2017. godine upravo ovaj počasni konzulat je podržao trideset i šesti po redu Međunarodni filmski festival u Mineapolisu, kao i to da je prikupio i poslao medicinsku pomoć Budimpešti tržišne vrednosti 45.000,00 dolara.⁵¹ Rad prethodnih godina se ne razlikuje previše-par koncerta godišnje, izložba, projekcije filmova, sve u jednocifrenom broju i jedan dobrotvorni događaj za prikupljanje priloga za međukulturnu razmenu. Apostrofirano je uvođenje Karpatske proslave, kulturnog događaja koji okuplja narode Istočne i Centralne Evrope (između ostalog i Srbija na istom ima svoje predstavnike),⁵² a pomenuto je i putovanje počasnog konzula sa par gostiju po Mađarskoj u trajanju od nekoliko dana radi upoznavanja kulture i lokalne kuhinje.⁵³ Svakako da ovde postoji konzistencija, kao i odgovarajuća podrška. Ne manjkaju ni volja, kapaciteti, pa i doraslost organizovanju raznovrsnih aktivnosti. Možda bi ne bi bilo zgorega da postoji odgovarajući podstrek za organizovanje prigodnih kulturnih aktivnosti pod čijim okriljem se prikupljaju određena sredstva. Tim putem bi i umetnički aspekt došao do izražaja, odnosno predstavljao bi podlogu za humanitarne aktivnosti.

Počasni konzulat Mongolije u Beogradu je pak za tri godine rada organizovao jedan koncert mongolskih umetnika po nalogu ambasade

50 Godišnji izveštaj za 2017. godinu, počasnog konzula Republike Mađarske u Minesoti Čile Grauzer, <https://foreignservice.network/getfile/81>, 20.3.2021.

51 *Ibid.*, 25.

52 C. Grauzer, Honorary Consul of Hungary to Minnesota, Annual report, year: 2016, <https://foreignservice.network/getfile/64>, 22, 20.3.2021.

53 C. Grauzer, Honorary Consul of Hungary to Minnesota, Annual report, year: 2015, <https://foreignservice.network/getfile/45>, 12, 20.3.2021.

de iz Budimpešte 2015. godine, te 2017. godine pokazao inicijativu za promocijom mongolske kulture u srpskom društvu.⁵⁴ Da li je do same realizacije događaja na kraju došlo nije navedeno. Kao da se i sam nameće zaključak da skromne akcije rezultuju i nepostojanju svesti kod naroda-u ovom slučaju primerene slike o Mongoliji u našoj zemlji.

Raspoređivanje po mestima gde ne postoji predstavništvo ambasada predstavlja bonus kada je reč o stvaranju mreže za bilo koju vrstu kulturne akcije. Ukoliko se to iskoristi, diplomate iz ambasada imaju mogućnost da prošire svoje aktivnosti i programe i na druge delove zemlje, do kojih su obično uspevali najčešće da dopru posredno. Model Mađarske kao zemlje sa gotovo 150 sklopljenih bilateralnih ugovora iz oblasti kulture isto tako je zanimljiv za proučavanje. Konkretno, njena ambasada se nalazi u Vašingtonu, dok su samo počasni konzuli raspoređeni u 19 velikih gradova.⁵⁵ Ako se uzmu u obzir i generalni konzulati, poprilično zavidna mapa, sa dobrim startom kakva god strategija kulturne diplomatije da je u datom trenutku usvojena. Sami počasni konzuli, ovde pokazuju i inicijativu u vidu organizovanja zajedničkog proslavljanja Uskrsa, proslava državnih praznika, te redovnog okupljanja i povezivanja sa ljudima. Iako deluje da su ove njihove akcije samoinicijativne, nekoordinirane, u smislu da svako organizuje aktivnost koja mu najviše odgovara, ne može se poreći da čak i na taj način podižu vidljivost i promovišu kulturu svoje zemlje. Ono što bi pak ambasada u ovom slučaju mogla učiniti jeste da ih usaglasi, odredi prioritete, međusobno poveže. Korak dalje bi bilo redovno organizovanje odgovarajućih obuka, treninga, seminara, predavanja isključivo za njih, a sa obrazloženjima, preporukama i idejama kako približiti kulturu naroda koji mu je udelio tu čast da ga predstavlja.

Kod kulturne diplomatije bitno je istražiti maksimalno kontekst, prilagoditi svoju kulturnu ponudu u zavisnosti od potreba publike i javnosti u drugim državama.⁵⁶ Adekvatno angažovanje počasnih konzula bi moglo pomoći i unapred, prilikom razvijanja strategije dovoljno fleksibilne strategije kulturne diplomatije otvorene ka drugom narodu.

54 Aktivnosti Počasnog konzulata Mongolije, <http://mongolija.rs/aktivnosti.html>, 21.3.2021.

55 Vid. Embassy of Hungary Washington, „Honorary consuls in the United States“, <https://washington.mfa.gov.hu/eng/page/honorary-consuls-usa>, 14.3.2021.

56 V. Šutarov, „Izazovi kulturne diplomatije“, *Zbornik Matice Srpske za društvene nauke*, 159–160, 2016, 906

Jednako ambasade bi se mogle osloniti i na njih prilikom opipavanja „terena“ tokom samog sprovođenja iste, te njenog adaptiranja tokom samog procesa sprovođenja. Ipak, to su lica sa dovoljnim poznavanjem prilika u državi naimenovanja, a opet dovoljno jakom sponom i sa državom koju predstavljaju. Na taj način, stvorila bi se i jača veza između njih i ambasada, povećalo i međusobno poverenje, pa i naklonost.

Nesumnjivo bi bolji odnos postojao, ukoliko država pokaže inicijativu i obrati više pažnje na njih, stavi im do znanja da je njihov dosadašnji trud cenjen i da se ne uzima zdravo za gotovo. Mađarska ovde ima dobru uspostavljenu praksu pa je već nekoliko puta do sada i odlikovala čak svoje počasne konzule za zasluge u promociji kulture i to priznanjem Viteškog krsta.⁵⁷ Neka od najnovijih istraživanja u psihologiji pokazuju da zaposleni daju bolje rezultate ukoliko ih poslodavac podstiče pohvalama. S obzirom da su počasni konzuli u najboljem slučaju simbolično plaćeni za svoj trud najbolja nagrada bi i bila neka vrsta simboličnog gesta, javne pohvale, zahvalnice, pa čak i ordena ukoliko je zaista zaslužen. Nekima kojima je na taj način bilo odati priznanje sami ga ističu sa ponosom, osećajući se kao bitan deo nečeg većeg, kao most između dva naroda, spona koja ih veže.

Mukotrpan je ovo proces, kroz generacije. Sa ove tačke gledišta, gde se stiče utisak da se ambasade oslanjaju na njih samo u slučaju nužde, te da im tako i daju smernice. Često se počasni konzulati otvaraju i zatvaraju spram potrebe države, gde onda praktično ona sama sebe koči po pitanju doslednosti, transparentnosti, stvaranju poverenja, razmene i razumevanja. Ne samo da se tim putem šalje pogrešna poruka narodu, što može rezultovati rađanjem negativnog sentimenta i ogorčenosti, nego i samim kandidatima za ovu ulogu. Ukoliko su im naimenovanja kratka, bez naknade, ali uz još dodatnu svest da im to može biti oduzeto svakog trenutka, kada državi bude odgovaralo, bez ikakvog drugog podstreka, čini se kao da ih država tretira sa stanovišta „potrošne robe“. Pitanje je onda i koliko sami počasni konzuli u ovakvim okolnostima imaju i želju da doprinesu. Početni elan može vremenom zgasnuti, ili čak i ako su aktivnosti na polju promocije kulture postojale, pitanje da li će njihovi naslednici istim putem nastaviti, odnosno hoće li ih i imati uopšte.

57 Vid. C. Grauzer, Honorary Consul of Hungary to Minnesota, Annual report, year: 2017, <https://foreignservice.network/getfile/81>, 36, 20.3.2021.

6. POČASNI KONZULI KAO MOGUĆI AKTERI MEĐUNARODNIH KULTURNIH ODNOSA

Nekad će lakše do jedne prosečne osobe dopreti, druga ista takva, i više će poverovati njenom sudu nego nekom koga vezuje na bilo koji način za neki od centara moći. U tom pogledu počasni konzuli jednako mogu nastupiti. Ako ćemo pravo, relacije između država, ipak se svode na kraju krajeva na relacije između ljudi. Kako onih na vlasti, što usmeravaju smer delovanja, tako i onih običnih, koji samo znaju da li su pogledali „strani“ ili „domaći“ film, odnosno jednako dele i muziku koju slušaju, kao i druge konzumirane sadržaje. Ukoliko odgovarajući kulturni program potekne od sunarodnika, sa potvrđenim znanjem i iskustvom u radu sa kulturom, a pritom za svoj rad ne prima nadoknadu nego to radi iz ljubavi, šanse za doseganjem šire publike rastu.

Kulturnoj diplomatiji je bitan kontekst, ide na provociranje emocija kod široke, ne toliko homogene publike, nenametljivo i diskretno plasira sistem vrednosti.⁵⁸ U tom svetlu države bi mogle razmisliti i o imenovanju počasnih konzula iz sveta umetnosti i kulture. Ili na gore pomenutom slučaju Japana, intelektualaca sa ovakvim zaleđem. Ako se podsetimo činjenice da neke države imaju po nekoliko stotina imenovanih počasnih konzula, uvođenje pravila da svaki deseti mora biti profesionalac iz oblasti kulture, bi doprinelo sveukupnoj javnoj diplomatiji zemlje. Prednosti ovoga su nemerljive-pre svega radnici u kulturi su već obučeni i znaju šta i kako treba raditi, motivacija im je i veća, kao i unutrašnji žar. Tim putem se povećava prisutnost na kulturnoj sceni u drugoj državi, na jedan suptilan način. Deluje da država tu nema uticaja, dok je sa druge strane upravo ona ta koja ga je odabrala za tu ulogu. Same aktivnosti konzula bi verovatno bile neutralnije, težile univerzalnim vrednostima, bile bi oslobođene skepticizma, a uživale bi i veći kredibilitet. Vidljivost bi isto tako bila veća, s obzirom da bi bila „utemeljena na akcijama i događajima“.⁵⁹ Upravo takav rad počasnih konzula sa događajima koje teže univerzalnim vrednostima, ne bi mogao škoditi zemlji s obzirom da ionako države koje se na takav način predstavljaju u svetu, imaju i bolju prihvaćenost.

Kulturni događaji organizovani od strane počasnih konzula ili barem model istih mogu i ostali preuzeti. Primera radi, jedna organi-

58 V. Šutarov, *op. cit.*, 905.

59 K. Ayhan, G. Lee, *op. cit.*, 61.

zovana izložba može putovati iz jednog regiona u drugi, odnosno iz jedne zemlje u sledeću punih godinu dana. Na taj način i oni preokupirani svojim poslom što izuzev konkretnih normama utvrđenih obaveza, neće ulagati svoje vreme i energiju preko toga ni samoinicijativno išta organizovati, mogu iste prosto preuzeti. Za njih bi mogle biti utvrđena norma od minimum jednog kulturnog događaja godišnje minimum. Što na prvi pogled nije mnogo, a dosta znači, pogotovo kada se setimo da je trenutno u svetu imenovano 20 000 počasnih konzula. Neki od njih ne organizuju ni jedan kulturni događaj godišnje, a neki čak i do njih dvadesetak. Ovim putem može se opštiti i sa gradovima i entitetima unutar država, a ne samo sa onim što je od „centrale“ poteklo. Publika je raznovrsnija, a nudi joj se i veći broj sadržaja.

7. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Paolo Koeljo je izjavio da kultura pomaže ljudima da se bolje međusobno razumeju, a ako se bolje razumeju na nivou duše, lakše će prevazići ekonomske i političke barijere. No, prvo treba shvatiti da komšija, ima iste probleme, ista pitanja, kao i mi sami. Iz tog razloga je neophodna promocija kulture jednog naroda, van granica zemlje u kojoj živi. Upoznavanje sa tuđim problemima, kroz prizmu njene duše, oličene u muzici, filmovima, knjigama, pozorišnim predstavama, jednom rečju tekovinama ljudskog duha, ključ je međusobnog razumevanja, saradnje i prihvatanja, ključ je mirnog života. On sa sobom nosi prosperitet na svim poljima, dalji napredak u zacrtanim željenim smerovima. Dakle, težnja ostvarenju navedenog bi trebalo da bude deo agende svih civilizovanih naroda.

Poražavajuća je i činjenica da u svetu gde je sve udaljeno na „klik miša“ najveći broj počasnih konzula nema čak ni internet stranu na kojoj se mogu pronaći osnovne informacije o narodu koga predstavljaju, njegovoj istoriji, kulturi, tradiciji, dostignućima. Posebno ako su iz tog naroda možda čak i sami potekli. Kontakt podaci tih lica, i u nekim slučajevima kratka biografija su jedino dostupni zainteresovanim licima. Ovo je slučaj kako sa manjim državama, tako i sa onim moćnijim, poput npr. Francuske, SAD, Japana, Nemačke, itd.⁶⁰ Deluje da je u dobu gde se sve više zemalja okreće digitalnoj diplomatiji ovo

60 Embassy Worldwide, <https://www.embassy-worldwide.com/>, 30.09.2021.


gotovo nedopustivo. Čini se da države trenutno i ne očekuju mnogo od njih po pitanju promocije kulture. A pitanje je i kako da očekuju? Kada velika većina njih imenovanih iz reda državljana druge države, čak ni ne govori jezik one koja ga je odabrala. Dodamo li tome i nepostojanje odgovarajućeg formalnog obrazovanja u većini slučajeva, odnosno barem adekvatnu obuku dobijamo gotovo podudarne situacije u različitim zemljama. Po pitanju promocije kulture, počasni konzuli uglavnom sami delaju, ukoliko delaju, kako znaju i umeju, a čak i one države sa mrežom od nekoliko stotina konzula po svetu, ne uspevaju da sagledaju pun njihov potencijal.

Neki autori smatraju da efektivno prezentovanje, van biznisa i lobiranja za privredu zemlje, zahteva ambasadora. Jedan zvaničnik smatra da „titula daje uticaj“. Što je rang viši, nivo je viši i veći je domašaj uticaja.⁶¹ No, treba sagledati i drugu stranu medalje. Primera radi, ukoliko je potrebno uvođenje nečega na mala vrata, imenovanje počasnog konzula iz reda profesora nekog od umetničkih, odnosno fakulteta društvenih nauka bi bila idealna opcija. Pomenuti bi bio proaktivan i promovisao kulturu jednog naroda podmlatku drugog, koristeći svoj autoritet da poveća razumevanje u naraštajima što stasava. Mogao bi to činiti pod budnim okom ambasade, ali i „na svoju ruku“.

Opis jedne obične večeri prosečne osobe će možda i najbolje dočarati prodor kultura drugih zemalja i njihov uticaj, te podvući značaj promovisanja. Nije teško zamisliti situaciju, gde se pojedinac našao da provede prijatno veče sa prijateljima. Dovezao se francuskim automobilom, dok je slušao špansku muziku. Za večeru naručuju suši, ramen ili pak neko drugo tradicionalno japansko jelo. Naš protagonist sedi u prostoriji na čijim zidovima vise prizori sa Kube, obučen u majicu sa logoom jedne od poznatih američkih rok grupa, farmerkama kupljenim u Mađarskoj, a na televiziji se može videti francuski film čija se radnja delom odvija u Južnoj Koreji. Nakon obroka, se služi espresso, i dok lagano pijuckaju italijansku kafu, jedu belgijsku čokoladu. U ovakvim okolnostima se pre ili kasnije mogao naći svako od nas, a da nije praktično ni obratio pažnju na ono što se dešava. Šta više ne samo da nije osvestio datu situaciju u kojoj se obreo „sopstvenim“ izborom, nego nije ni razmislio kako je do toga moglo doći.

61 B. Hocking, D. Lee, „The Diplomacy of Proximity and Specialness: Enhancing Canada's Representation in the United States“, *The Hague Journal of Diplomacy*, 2006, 48.

Upravo iz tog razloga, promocija kulture, sa odgovarajućom strategijom, revidiranom spram potrebe, beleženjem rezultata, uz angažovanje što više raspoloživih resursa, kao i adekvatnog kadra je krucijalno za svaku zemlju. Istina je da će pojedinci sami odabrati šta njihovom senzibilitetu najviše leži, ali isto tako izbor konzumirane kulture će biti iz onog što je ponuđeno, pristupačno i dovoljno primamljivo. Da bi se došlo do toga, aktivnosti moraju biti sveprisutne, na više nivoa organizovane. Počasni konzuli ne samo da mogu igrati ulogu medijuma u promovisanju kulture jednog naroda drugom, nego i menjati spram potrebe ulogu od nedržavnog aktera, do predstavnika države. Promene mogu uvoditi „na mala vrata“, ali i koristiti i svoj položaj. Takvim svojim radom na posredan način doprinose ekonomiji zemlje, većoj bezbednosti, pa i celokupnoj javnoj diplomatiji.

Miljana Jakovljević, LL.M. 

THE ROLE OF HONORARY CONSULS IN THE PROMOTION OF CULTURE

Summary

These days, the position of honorary consuls is in a blooming phase. States are appointing dozens and hundreds of those eligible to fill in the role. Nevertheless, it looks like disseminating of culture is still up to embassies. Their potential in the field of promotion of culture is not used in a right way. Some of them take initiatives, mostly based on personal motives. These actions are rare, uncoordinated and with questionable results. Analysis of the current situation can be found in this paper. Their position as a part of strategy for cultural diplomacy and possibilities in the arena of international cultural relations will be presented. They can be used as mediums, changing their role like a chameleon: from a non-state actor to state representative. Realizing and using this hidden potential can guarantee better cultural exchange, leading to greater security, improved public image of a state. Finally, they can be a help to a public diplomacy.

Key words: *Honorary consuls. – Promotion. – Culture. – Cultural diplomacy. – International cultural relations.*

LITERATURA

- Ang I., Isar Y. R., Mar P., "Cultural diplomacy: beyond the national interest?", *International Journal of Cultural Policy* 21:4 (2015).
- Ayhan K., Lee G., „Why Do We Need Non-state Actors in Public Diplomacy?: Theoretical Discussion of Relational, Networked and Collaborative Public Diplomacy“, *Journal of International and Area Studies*.
- Cummings M., "Cultural diplomacy and the United States government: a survey“, *Cultural Diplomacy Research Series*, Washington 2003.
- Dragičević Šešić M., *Kultura-menadžment, animacija, marketing*, CLIO, Beograd 2011.
- Grauzer C., Honorary Consul of Hungary to Minnesota, Annual report, year: 2015, <https://foreignservice.network/getfile/45>.
- Grauzer C., Honorary Consul of Hungary to Minnesota, Annual report, year: 2016, <https://foreignservice.network/getfile/64>.
- Grauzer C., Honorary Consul of Hungary to Minnesota, Annual report, year: 2017, <https://foreignservice.network/getfile/81>.
- Hocking B., D. Lee, „The Diplomacy of Proximity and Specialness: Enhancing Canada's Representation in the United States“, *The Hague Journal of Diplomacy* 1(1) (2006).
- Hoorens S. et al., „Die Nederlanders kom je ook overal tegen“ *Consular services to citizens abroad: insights from an international comparative study*, RAND Corporation 2019.
- Klaic D., *Mobility of imagination-A companion guide to international cultural cooperation*, CEU Press, Budapest 2007.
- Lane P., *French scientific and cultural diplomacy*, Liverpool University Press, Liverpool 2013.
- Milisavljević B., Novaković M., *Imuniteti u međunarodnom pravu*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd 2020.
- Nikolić M., „Uloga i značaj počasnih konzula“, *Kultura polisa*, XIII:31, 2016.
- Rice C., „Transformational Diplomacy“, <https://2001-2009.state.gov/secretary/rm/2006/59306.htm>.
- Satou E., *Diplomatska praksa* (ur. Ser Ajvor Roberts), Beograd 2009.

- Stringer K. D., „Think global, Act local: Honorary Consuls in a Transforming Diplomatic World“, *Discussion Papers in Diplomacy*, Netherlands Institute for International Relations ‘Clingendael’ 2007.
- Šobe F., Marten L., *Međunarodni kulturni odnosi*, CLIO, Beograd 2014.
- Šutarov V., „Izazovi kulturne diplomatije“, *Zbornik Matice Srpske za društvene nauke* 2016.
- Van Het Loo M. *et al.*, *International Review of Consular Services vol. 2*, Rand Europe 2005.
- Vasić N., Đurica N., „Ambasade i kulturna diplomatija Republike Srbije: mreža kulturnih kutaka u viziji i mogućoj spoljnopolitičkoj strategiji“, *Kulturno i istorijsko nasleđe Srbije u svetu* 2018.
- Veski K., Kerikmäe T., Competence of The Honorary Consul as An Administrative Body Based On Estonian Example, https://publicaciones.eafit.edu.co/index.php/ejil/article/download/2465/2362?inline=1#_ftn4.